

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Vyhnalek Károly: *Giambattista Vico és a történelem*. A szegedi Magyar Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Közép- és Újkori Történeti Intézete (igazgató: Főgel József) kiadványa. I. sz. Szeged, 1929, 8° 57 l. — A történetfilozófiáról meglehetősen elterjedt felfogás, hogy mintegy „határ-tudomány”, melyhez mind a historikusnak, mind a filozófusnak egyaránt köze van. Az bizonyos, hogy a történésznek szüksége van a történetfilozófia tanulmányozására, mert ez segíti a módszer öntudatos használatához és adja a kidolgozott szempontokat; az is kétségtelen, hogy a történetfilozófia tárgyi anyagát a történelem-tudomány szolgáltatja. De velejében a történetfilozófia a történet-fölötti filozófiálás és így tisztára filozófiai diszciplína, melynek sikeres művelése csakis nagy filozófiai járatosság és hajlam mellett képzelhető el. Azonban egy ilyenféle témát, mint Vico történet-elmélete, nemcsak filozófia-történeti, közelebbről történetfilozófia-történeti kérdésként lehet felfogni, hanem úgy is, mint általános szellem-történeti kérdést, amikor is a feldolgozást egészen másként kell megítélnünk. Ez a helyzet a Vyhnalek Károly dolgozata esetében is. Aki Vico filozófiai bírálatát várja tőle, az hibás nyomon indul el. Azt nem fogja kielégíteni. Jobban is tette volna a szerző, ha erről teljesen lemond, mert tárgyalásának az a része azt árulja el, hogy a filozófia történetében és magában a szisztematikus filozófiai gondolkodásban nincs kellő járatossága. Így például Vico és Descartes viszonyát, filozófiai jelentőségüket hibásan ítéli meg. Már jobb az a fejezet, bár ez is nagyon vázlatos, melyben Vico történet-ismeretelméletét ismerteti. Kritikai méltatást itt sem tud kielégítően adni, azonban helyesen ismeri fel a teória lényegét: „A vicoi ideális történelem nem spekulatív, nem pszichologikus s nem is induktív empiria eredménye. Sok egyetértést mutat Bacon-nel, végeredményében azonban mégis csak platonizmusáról tesz tanuságot. Felismerte, vagy legalább is felismerni vélte azt az eszményi tartalmat, mely egy ideális fejlődési folyamatban jut kifejezésre, még pedig addig, amíg külső körülmények kényszerítő ereje ki nem téríti e pálya vonalából”. (21 s k. II.) Az intuíciónak szerepét Viconál egyébként állandóan hangsúlyozza, nagyon helyesen. A szerzőnek a mai filozófiai irodalom terén való járatlanságában kell keresnünk annak az okát is, hogy ő korunk reprezentatív történetfilozófusát Spenglerben látja. Pedig ennek a tudománynak a legfrisebb szellemét inkább Troeltsch vagy Spranger optimista heroizmusában kell keresnünk. — Ezekkel a fogatkozásokkal szemben a historikus legszebb erényeit ismerhetjük fel a szerzőben azokon a lapokon, ahol tulajdonképeni feladatát végzi el, Viconak és korának jellemzését általános szellem-történeti szempontból és ahol Vico történet szemléletét ismerteti. A korok és emberek lelkébe-látás és a plasztikus ábrázolás képességei ezek az erények, párosulva az intelligenciával, mely a lényegest kiemeli. Itt azután már világosan felismeri a rendszert szülő élményt, mely Vico romantikus szellemének és kora racionalizmusának összeütkezéséből fakad: jól látja Vico szellemének lényegét, — az intuíciónak, szintetikus látás és a fejlődés eszméjének sajátos vicoi formáját, melyet a katolikus finalizmus és egy fajta teleologikus fatalizmus színez, — és így jelentőségét is (11., 13., 21., 26., 30., 41. II.). Jól látja, hogy Vico mély valóságossága milyen nagy szerepet játszik világnézetének kialakulásában és hogy „a vallás fontosságának felismerése . . . Vico történetfilozófiájának gerince” (12. I.). Vico szerint „a kultúrák homályos, vallásos sejtelmekből, a gondviselés tudatának ébredéséből származnak. Minden kultúrmozzanat vallási eredetű . . .” (24. I.). Kellőképen rámutat arra a központi helyre is, melyet Vico elméletében immanens gondviselés-fogalma elfoglal. Azonban a magyarázat világosabb lenne, ha kiterjeszkedett volna arra, hogy ez az immanens gondviselés nagyon rokon azzal a mai felfogással, hogy az ember értékekkel van meghatározva s ezek ösztönzik tevékenységében. És éppen ez a körülmény magyarázza a kultúra vallási eredetét: minden igazi emberi alkotásnak viszonyát a metafizikumhoz. — De ez már filozófiai tárgyalása Vico elméletének. Vyhnalek általános szellem-történeti szempontból fogta fel a kérdést és ebben a tekintetben sikeres munkát végzett. A magyar irodalom számára az a jelentősége, hogy összefüggően és részletesen ismerteti Vico elméletét. Éspedig igen világos és élvezetes előadásban. — Mindehhez még csak annyit tehetünk hozzá, hogy Vyhnalek Károly mint Berczeli Anzelm Károly a szépirodalomban szerzett magának nevet és e néven a *Széphalom* olvasói előtt régi ismerős.

(Szeged.)

Joó Tibor.

La Suisse, 1929. évf. 253. és 260. sz., Zürich. — L. Florentin két vezércikket írt a svájci lapba a genfi magyar képzőművészeti kiállításról. Többek között a következőket mondja: „La Hongrie a des visionnaires, des créateurs d'un monde étrange, dramatique ou halluciné qui sont pourtant assez sensibles à la beauté de la matière, du parti expressif que l'on peut, que l'on doit tirer pour doubler les jouissances de l'esprit par le plaisir des sens“.

Földessy Gyula: *Ady-problémák*. Bpest, 1929, 8° 23 l. — Nem érthetünk egyet a szerzővel abban, hogy Sik Sándortól megtagadja az illetékességet Ady magyarzatára, azzal a megokolással, hogy katolikus és egyházi férfiú. Ha ez igaz volna, akkor joggal kérdezhetnők, hogy a protestáns Adyt mért épen protestáns részről érték a leghevesebb támadások és hogy a katolikus Vörös-martyt eddig legszebben mért épen a kálvinista Gyulai Pál méltatta. Szomorú dolog lenne, ha a magyar tudományosságban lábra kapna a felekezetiesség szelleme. Még feltűnőbb, hogy ezt a szellemet a Századunk írója képviseli, azé a folyóiraté, amelyik oly fennhangon küzd mindenfajta bornirtság ellen, csak a magát nem veszi észre.

Dénes Tibor: *A költői lélektan kísérlete*. Pécs, 1929, 8° 16 l. — A kis írás valóban nem egyéb, mint kísérlet.

Vitéz Málnási Ödön: *Erdődi gróf Pálffy János nádor*. Erdődi gróf Pál Ferenc előszavával. Eger, 1929, 12° 50 l.

Hermann Egyed: *A bátaszéki németek és népdalaik*. Bpest, 1929, 12° 176 l. — A Bleyer Jakab szerkesztette Német Philologiai Dolgozatok 38. füzeté.

Bokros-Birman Dezső szobrász. Amicus-kiadás, Bpest, 1928, 4° 65 l. — Tipografiaiilag igen érdekes bibliofil-kiadvány, számos műmelléklettel és Karinthy Frigyes, Bokros-Birman Dezső, Rabinovszky Márius, Forró Pál, valamint Genthon István tanulmányaival.

Magyar Könyvkultúra. Felköszöntő Lerchenfeld gróf német követnek a vezető bibliofilek tiszteletére rendezett estélyén Wienben, 1928. október másodikán német nyelven elmondotta Reiter László. Amicus-kiadás, Budapest, 1928, 4° 12 l. — Bibliofil-kiadvány, amelynek csak a keltezését kifogásoljuk: a magyar nyelv nem tud Wien-ről, aminthogy a francia is csak Vienne-t ismer. Szokjunk le már egyszer erről a hóbortról, amelyet egy a nyelvészetben dilettáns földrajztanár, Cholnoky Jenő inaugurált és ma már csak a helyesírásában hóbortos Budapesti Hírlap követ. Más kérdés, hogy ha levelet írunk Bécsbe, akkor Wien-t írjunk, mert az osztrák postától mégsem követelhetjük, hogy magyarul tudjon.

A XIX. század nagy magyar költői. Dr. Császár Elemér . . . előadásai után jegyezte és kiadta Tóth Lajos. Kézirat gyanánt. Bpest, 1929, 8° 185 l. — Nem értjük, mit jelent a címlapon az a kitétel, hogy „kézirat gyanánt“. Ha azt, hogy nem szabad róla bírálatot írni, akkor fölösleges, mert a kötet nem szorul ilyen védelemre. A mellékelt kommuniké egyenesen fölszólítja a szerkesztőségeket az ismertetésre . . . Még sem ismertetiük az egyébként kitűnő összefoglalást, mert ez indiszkréciónak volna az előadóval szemben. Az írődeák azonban rossz címet adott a könyvnek: a kötetben tárgyalt Jósika, Szigligeti és Mikszáth nem „költők“.

Skultéty József: *A volt Felső-Magyarországról*. Válaszul dr. Iványi Béla „Pro Hungaria Superiore — Felsőmagyarországért“ című könyvére. Turóc-Szent-Márton, 1929, 8° 39 l. — A rossz magyarsággal írt, de a magyarság álarcában megjelenő mulatságos kis füzettel a Széphalom más helyén foglalkozunk.

Moderne hongaarsche letterkunde in nederlandsche vertaling door H. A. C. Beets-Damsté. H. n., é. n. 8° 2 l.

György Lajos: *Egy középkori Sibylla-vers régi magyar irodalmunkban*. Pécsset, 1929, 8° 102 l. — A Szent István-Akadémia kiadása, német kivonattal.

Árkossy Jenő: *Erdély és Magyarország uniójának története*. Máramarossziget é. n., 8° 64 l.

Comment résoudre les difficultés de L'Europe? Conférence tenue à l'Académie Diplomatique internationale à Paris, le 15 mars 1929 par Paul de Hevesy, ministre résident de Hongrie, délégué permanent à la Société des Nations. Genève, 1929, 8° 20 l. — A 19. lapon: „Il ne doit exister, surtout en Europe, ni alliés, ni adversaires, ni étrangers“.

Nagy József: *A kultúra decentralizációja*. Bpest, 1929, 8° 18 l. — „A csonka és hiányosan felszerelt egyetem nem teljesítheti a feladatát már csak azért sem, mert lassanként nem tud katedráira elsőrangú szakembereket megnyerni”. (12. l.)

A budapesti királyi magyar Pázmány Péter tudományegyetemi könyvtár címjegyzékének mellékletei. IV. sz. *L'Italiana*. Az Ente Nazionale „L'Italiana” könyvadományának címjegyzéke. Bpest, 1929, 8° 58 l.

Báró Brandenstein Béla: *A szerves élet metafizikája*. H. n., é. n., 8° 68 l.

Questiones criticae de epigrammatibus Iani Pannonii. Scripsit Ladislaus Juhász, doctor philosophiae. Accedit tabula coniunctiones codicum illustrans. Róma, 1929, 8° 31 l. — Mért nem írják rá az ilyen dolgozatokra, hogy a római Magyar Intézetben készült? Mialatt az oláhok vastag köteteket publikálnak Rómában, mi még azt is eltitkoljuk, amink van. Így dokumentáljuk a külföld előtt a kultúrfölényt?

Revue d'histoire littéraire de la France, szerk. Daniel Mornet. 1929. 1. sz. — A folyóiratnak, mely a francia nemzeti irodalom történetével foglalkozik 36 év óta, egyik érdekessége, hogy újabban idegen-nyelvű közleményeket is publikál. Követendő példa volna magyar folyóirataink részére is, amelyek egyetemes célzattal jelennek meg. A *Revue*-nek egyébként 10 országban van „correspondant”-ja, de Magyarországról nem kap semmiféle tudósításokat . . .

Gyárfás Elemér: *A püspökválasztási jog a Gyulafehérvár-fogarasi görög katolikus egyházmegyében*. Székfoglaló az Erdélyi Katolikus Akadémiának ülésén Nagyváradon. Cluj-Kolozsvár, 1929, 8° 35 l. — Az Erdélyi Katolikus Akadémia Felolvasásainak első füzeté, György Lajos szerkesztésében.

Barthó Emma: *Magyar történeti forráskiadványok*. Bpest, 1929, 8° 203 l. — A Hóman Bálint-szerkesztette Magyar Történettudomány Kézikönyve legújabb füzeté. Igen hasznos, alapvető és nélkülözhetetlen bibliográfia, amelyet nemcsak történészek, hanem irodalomtörténészek is használhatnak.

Áldásy Antal: *A XV. század nyugati elbeszélő forrásai*. Bpest, 1928, 8° 31 l.

Nemzeti Ujság 1929. nov. 14. — Olaj Ferenc dr. tárcacikkéből: „A sokszor emlegetett régi külügyi képviselőnk csak részben okolható azzal, hogy Magyarország helyes és a valóságnak megfelelő ismertetésével vagy még inkább a valótlan hírek és adatok megcáfolásával nem elég melegen és csekély hivatottsággal foglalkozott. Mert másrészt mi magunk sem tettünk e kérdésben annyit, mint amennyit lehetett és kellett volna”. A tanulmány néhány francia tankönyv tévedéseit igazítja helyre. Kár, hogy csak magyarul jelent meg.

Pesti Futár, 1930 febr. 1. — A 16. lapon Szabó Dezsőről: „Van egy regénye, Elsodort cigaretta, azt hiszem így hívják. Ő maga is egy elsodort ember, nem lehet szívni, rosszul sodorták meg s bár nem hullik belőle dohány, élvezni nem lehet”. Szomorú dolog, ha Szabó Dezső annyira súlyodt, hogy még a *Pesti Futár* is belerughat.

A Reggel, 1920 febr. 3. — A 17. lapon Kosszoltányi Dezső beszédéből: „A magyar könyvek petrezselymet árulnak a könyvesboltok polcain. Kiszorítják az írókat azok, akik érdekesebbek náluk: a szobafestők és szobalányokból létt mozcisillagok. Minden önálló szabad véleményt gyanakvással fogadnak. A magyar irodalom vérengző pártok rémuralma alatt él. A gondolatszabadság ebek harmincadjára jutott, senki sem mer pisszenni sem”.